

במגע ובמשא, אין אכן חייבים עליו
כפל —

אבל **דבר שאין נבלתו מטמא במגע ובמשא**
— לא יתחייב עליהם כפל.

דחא אף על פי שנאמר "שלמה" והיא אינה ג-א
מטמאה במגע ובמשא, מכל מקום, כאשר
יש כמה פרטים, אין דורשים את כולם
כאחד, לומר שדי בדמיון לאחד מן הפרטים
כדי שיתרבה מן הכלל, אלא:

כל חד וחד [פרט ופרט] "**כלל ופרט** וכלל"
באפי נפשיה דרשינן ליה [כדרשה שלימה
של "כלל ופרט וכלל" הוא נדרש], כלומר:
כאילו לכל פרט מן הפרטים היו שני כללים
נפרדים —

והרי אילו היה כתוב "כלל שלמה וכלל",
ועוד "כלל שור וכלל", כי אז לא היינו
יכולים לרבות בעלי חיים מן הפרט של

אבל עופות — שאין נבלתן מטמאה במגע
ובמשא⁽¹⁰⁾ — לא חייבים עליהם כפל?

ועד שלא ביארה הגמרא מהיכן יודעים אנו
לרבות את העופות לכפל, תמהה הגמרא על
עצם העמדת השאלה:

ומי מצית אמרת הכי, שלא יהא חייב כפל
אלא על דבר שנבלתו מטמאה במגע
ובמשא!?

והא אף "שלמה" כתיב בתורה בין הפרטים,
והשמלה, שהיא בגד, הרי אינה מטמאה
במגע ובמשא, ושוב יכולים אנו ללמוד אף
את אלו שאין נבלתם מטמאה במגע ובמשא
מ"שלמה", שהרי הם על כל פנים דומים
לפרט של "שלמה"?!?

אמרי בני הישיבה לפרש: **אנן** **בבעלי חיים**
בלבד הוא **דקאמרין**, דהיינו: **אימא** [שמא
נאמר]: **בבעלי חיים, דבר שנבלתו מטמא**

שבהקדש לא שייך גלגול.
ולכאורה לפי שיטתם שאין שני מיעוטים
להקדש, ואם אכן סוברים הם כיסודו של הגר"ח
שבקדשי מזבח החיוב הוא להקדש, לכאורה אין
מקום לקושייתם, שהרי שפיר תמצא גלגול
בקדשי מזבח, וכגון שנתחייב לבעל הקדשים
שבועה מאיזה מקום, ומגלגל עליו שבועה על
קדשי המזבח שהפקיד בידו, שהרי הם שלו;
וראה "שער משפט" סימן טז סק"ב.

וכל זה הוא לפי שיטתם, אך לשיטת הרמב"ם
שיש פסוק נפרד הממעט את קדשי המזבח,
ואילו הפסוק "רעהו" שמביאה כאן הגמרא הוא
למעט קדשי בדק הבית, אם כן אכתי תיקשי
קושיית התוספות.

10. נבלת העוף שונה מנבלת חיה ובהמה,

הם להקדש, והיינו דוקא בקדשי בדק הבית ששל
הקדש הוא, אך אין בזה די כדי למעט את הגונב
קדשי מזבח שהם של הבעלים, ואילו היה
משלם, הרי לבעלים היה משלם, ולזה צריכים
פסוק נוסף "וגונב מבית האיש" ולא מבית
הקדש; וכן לאידך גיסא המיעוט של "וגונב
מבית האיש" אינו אלא בדבר שהוא של בעלים,
והוא קדוש לשמים, אבל הגונב נכסי הקדש כיון
שהבעלות היא של ההקדש, אין כאן חסרון
ב"וגונב מבית האיש" כי גם ההקדש בכלל איש,
לחייב על גניבת נכסיו, וראה שם ביתר ביאור.

ה. והנה באות א הובאה קושיית התוספות,
למה הוצרכה התורה למעט ב"טוען טענת גנב"
את ההקדש, והרי בלאו הכי לא תמצא שבועה
להקדש, כיון שאין נשבעין להקדש, וכפי
שהוסיפו התוספות בשבועות מב א לפרש,

"שלמה", שהרי אינם דומים לו, ובהכרח אי אתה לומד לבעלי חיים אלא מאותו "כלל ופרט וכלל" שהפרט הוא מבעלי חיים, ואם כן לא נתרבו אלא שאר בעלי חיים שנבלתם מטמאת במגע ובמשא —

ואם כן שמא תאמר: **אבל עופות לא!** ?

אין לנו לומר כן, ומשום **שאם כן נכתוב רחמנא חד פרטא** מבעלי החיים בלבד, כדמפרש ואזיל.

ומאחר שלא נסתפקה התורה בפרט אחד מאלו בלבד, הרי למדנו לרבות אפילו עופות.

ומקשינן: **הי נכתוב רחמנא** [איזה פרט מבעלי החיים לבדו היה לה לתורה לכתוב]:

והרי **אי כתב רחמנא "שור"** לבד, ולא היה אומר גם "חמור ושה", **הוה אמינא:**

דבר הקרב לגבי מזבח כמו שור אין, אכן חייבים עליו כפל, אבל דבר שאין קרב לגבי מזבח, **לא** חייבים עליו כפל, ולפיכך הוצרכה התורה לפרט של "חמור" שאינו קרב לגבי מזבח.

ואי כתב רחמנא חמור לבד, ולא היה אומר גם שור ושה, **הוה אמינא:**

דבר הקדוש בבכורה כמו חמור — אין, אכן

חייבים עליו כפל, אבל דבר שאין קדוש בבכורה, **לא** חייבים עליו כפל, ולפיכך הוסיפה התורה פרט נוסף [שור או שה] שאף כי גם הוא קדוש בבכורה, אם אינו ענין לדבר הקדוש בבכורה תנהו ענין לדבר שאינו קדוש בבכורה.

אמרי בני הישיבה: אם כן — שאין חייבים על עופות כפל — **נכתוב רחמנא: "שור וחמור"** לבדם, ונדע הכל, שהיות וכתוב "חמור" הרי נתרבה דבר שאינו קרב למזבח, ואין לומר שמכל מקום צריך שיהא דבר הקדוש בבכורה, שהרי לכך נאמר "שור", ואם כן **"שה" למה לי** —

אלא **שמע מינה:** אם אינו ענין לדבר שנבלתו מטמאה במגע ובמשא, תנהו ענין לדבר שאין נבלתו מטמאה במגע ובמשא, **ולאתויי עופות.**

ואכתי מקשינן: **אימא לא בא "שה"** אלא **לאתויי עופות טהורים** שהם דומיא דשה במקצת, דמטמאין על כל פנים בגדים אבית הבליעה [האוכל נבלת עוף טהור, הרי הוא טמא וטעון טבילה וכיבוס בגדים] —

אבל עופות טמאים דלית בהו טומאה כלל, דלא מטמאי בגדים אבית הבליעה (1) — **לא** חייב עליהם כפל! ?!

ומכח קושיא זו מפרשת הגמרא שאין פסוק זה נדרש במדת "כלל ופרט וכלל" שבו

הנבילה לבית בליעתו.

1. א. ראה בספר "שינויי נוסחאות" [במהדורת פרנקל], שהנוסח הנדפס הוא שילוב של שתי נוסחאות, ויש לגרוס את חציו הראשון או

שנבלת עוף טמא האסור באכילה, אינה מטמאת כלל, ואילו נבלת עוף טהור אינה מטמאה במגע ובמשא, אלא על ידי אכילתה והוא נקרא: "מטמא בגדים בבית הבליעה", כלומר: נטמא האוכל, ובגדיו אף הם טעונים כיבוס, כשהגיעה

הכלל בא לרבות כל דבר שהוא "כעין הפרט" בלבד, אלא אנו דורשים את הפסוק במידת "ריבוי ומיעוט וריבוי": ["על כל דבר פשע" ריבוי, "על שור חמור על שה על שלמה" מיעוטים הם, "על כל אבידה" חזר וריבה] ומשום ד"כל" ["כל דבר" "כל אבידה"] **ריבויא הוא**, ואינו נדרש ככלל —

ולפי מידה זו הריבוי האחרון מרבה אפילו דברים שאינם כעין הפרט [המיעוט], וכל מיעוט נכתב למעט דבר אחד, ובהמשך יתבאר מה בא כל מיעוט למעט, אבל העופות כבר נתרבו בריבוי האחרון.

ומקשינן: וכי כל היכא דכתיב "כל" ריבויא הוא, והוא נדרש במידת "ריבוי מיעוט וריבוי", ולא במידת "כלל ופרט וכלל"?!

והא גבי מעשר שני דכתיב "כל", ומכל מקום קא דרשינן ליה ב"כלל ופרט וכלל", ולא במידת "ריבוי ומיעוט וריבוי"?!

וכדתניא: כתיב: "עשר תעשר את כל תבואת זרעך היוצא השדה שנה שנה. ואכלת לפני ה' אלהיך במקום אשר יבחר לשכן שמו שם מעשר דגנך. וכי ירבה ממך הדרך כי לא תוכל שאתו [את המעשר השני לירושלים לאוכלו שם]. ונתתה בכסף [פדהו על כסף] וצרת הכסף בידך והלכת אל

המקום אשר יבחר ה' אלהיך בו. ונתתה הכסף [תקנה באותן מעות בירושלים] בכל אשר תאוו נפשך, בבקר בצאן ביין ובשכר, ובכל אשר תשאלך נפשך".

ופסוק זה נדרש במידת "כלל ופרט וכלל", ומלמד, מה מותר לקנות במעות מעשר שני בירושלים:

"**ונתתה הכסף בכל אשר תאוו נפשך**" הרי כלל.

"**בבקר בצאן ביין ובשכר**" הרי פרט.

"**ובכל אשר תשאלך נפשך**" הרי חזר הכתוב וכלל.

"כלל ופרט וכלל אי אתה דן אלא כעין הפרט", ולמדנו: מה הפרט מפורש: פרי מפרי [כלומר: דבר הנולד מדבר אחר] ובכלל זה בהמות, וכן פירות שנוטעים את הגרעין שבתוכם וצומחים פירות, וגדולי קרקע⁽²⁾ — אף כל פרי מפרי וגדולי קרקע, והתמעטו מים ומלח, וכמהין ופטירות [שהן גדלים מעצמן], היות ואלו אינם "פרי מפרי", ונתמעטו גם הדגים שאינם "גידולי קרקע".

הרי שאם כי אמרה תורה "בכל אשר תאוו

האחרון של המשפט, ולפי מה שנדפס, יש כאן כפל לשון ללא צורך.

ב. ברש"י הביא את המקור מן הכתוב שאין נבלת עוף טמא מטמא כלל, משום שנאמר "נבלה וטרפה לא יאכל לטמאה בה", מי שאיסורו משום כל תאכל נבילה וטרפה, הוא זה שמטמא את האוכלו. יצתה נבלת עוף טמא,

שהאוכלו עובר משום "בל תאכל טמא", אבל אינו עובר משום איסור נבילה או טריפה, כי "אין איסור חל על איסור", שהרי איסור אכילת עוף טמא חלה עליו קודם איסורים אלו.

2. "בקר וצאן" חשובים "גדולי קרקע" היות והם ניוזנין מן הקרקע.

נפשך", ואמרה בכלל שני "בכל אשר תשאלך נפשך", מכל מקום אין הפסוק נדרש במידת "ריבוי מיעוט וריבוי", אלא במידת "כלל ופרט וכלל".

ואם כן, מאי שנא פסוקי טוען טענת גנב, שהם נדרשים במידת "ריבוי מיעוט וריבוי"?!

אמרי בני הישיבה לחלק בין הכתוב במעשר שני, שהוא נדרש במידת "כלל ופרט וכלל", לבין הכתוב בטוען טענת גנב שהוא נדרש במידת "ריבוי מיעוט וריבוי" – בשני אופנים:

האחד: **"בכל" – האמור גבי מעשר שני – הוא כלל ולא ריבוי, ונדרש במידת "כלל ופרט וכלל"; ואילו "כל" – האמור בטוען טענת גנב – ריבוי הוא, ונדרש במידת ריבוי מיעוט וריבוי.**

ואיבעית אימא: לעולם אף "כל" כלל הוא, מיהו "כל" דהכא גבי טוען טענת גנב בהכרח ריבוי הוא; כי:

מכדי הרי כתיב מעיקרא – בתחילת הפרשה – "כלל ופרט וכלל" דהרי כתיב: "כי יתן איש אל רעהו כסף או כלים לשמור וגונב מבית האיש אם ימצא הגנב ישלם שנים. אם לא ימצא הגנב, ונקרב בעל הבית אל האלהים [לשבועה]" –

ומפסוק זה למדנו שלא לחייב שבועת השומרין בכל דבר, אלא בדבר שהוא כעין הפרט, שהרי:

"כי יתן איש אל רעהו", הרי כלל, דמשמע שומרי כל דבר.

"כסף או כלים", הרי פרט, דמשמע שומרי אלו בלבד.

"לשמור. ונקרב בעל הבית אל האלהים", הרי חזר הכתוב וכלל את שומרי כל הדברים לחייבם שבועת השומרין.

"כלל ופרט וכלל אי אתה דן אלא כעין הפרט", ונתמעטו עבדים שטרות וקרקעות, שאינם כעין הפרט של "כסף או כלים".

ואם כן: **אי סלקא דעתך האי "על כל דבר פשע" נמי לכלל ופרט הוא דאתא, אם כן נכתוב רחמנא להני פרטי שב"כ כלל ופרט וכלל" השני שבאותו ענין, גבי האיך כלל ופרט וכלל, בתוך הפרטים שבמידת "כלל ופרט וכלל" הראשונה, שהרי גם בפסוק הראשון נזכר כפל, שנאמר: "אם ימצא הגנב ישלם שנים", וכל מה שנתמעט באותו פסוק, הרי הוא מיעוט גם לכפל.⁽³⁾**

ו"על כל דבר פשע" ו"על כל אבידה" שהם כללים נוספים, למה לי?!

אלא ודאי שמע מינה: פסוק ראשון אכן נדרש במידת "כלל ופרט וכלל" לענין שבועת השומרין, ואילו פסוק שני ריבוי הוא ונדרש במידת "ריבוי מיעוט וריבוי" לענין כפל, ולכן אין לכלול את "מיעוטי" הפסוק השני, בין "פרטי" הפסוק הראשון.

3. כתב רש"י: ואי סלקא דעתך האי "על כל דבר פשע" – דאתא לענין כפל – למדרשיה

3. כתב רש"י: ואי סלקא דעתך האי "על כל דבר פשע" – דאתא לענין כפל – למדרשיה

ומפרשינן: **השתא דאמרת "כל" ריבויא הוא, אם כן כל הני פרטי** [כלומר ארבעת המיעוטים: שור, חמור, שה, שלמה] האמורים בפרשת טוען טענת גנב למה לי, מה בא כל אחד מהם למעט!?

חד מן המיעוטים למעוטי קרקע.

וחד מן המיעוטים למעוטי עבדים. (4)

וחד מן המיעוטים למעוטי שטרות.

והמיעוט הרביעי: **"שלמה" למעוטי** הוא בא דבר שאינו מסוים, דבר שאין לבעלים סימן בו שאין חייבים עליו כפל. (5)

"על כל אבידה", כלומר: ומה שהזכירה התורה בריבוי השני: **"אבידה"**, אף שהיה לו לומר כמו בריבוי הראשון: **"על כל דבר"**, הוא כדי ללמד:

לכדרכי חייא בר אבא!

דאמר רבי חייא בר אבא, אמר רבי יוחנן:

טג-ב **הטוען טענת גנב באבידה, המוצא אבידה וטוען שנגנבה הימנו, ונמצאת בידו, הרי זה משלם תשלומי כפל, משום שנאמר: "על כל אבידה אשר יאמר"**.

א. הגמרא מוסיפה לבאר פרטי דינים נוספים ב"טוען טענת גנב", ומפרשת מהיכן הם נלמדים.

ב. שני חיובים יש במי שמשקר בשבועה על פקדון שהפקד אצלו:

האחד: **"טוען טענת גנב"** שהוא מתחייב כפל, והוא נלמד מן הפסוקים שנזכרו לעיל.

השני: **"כופר בפקדון"** והיא פרשת "שבועת הפקדון", שנאמר [ויקרא ה]:

"נפש כי תחטא ומעלה מעל בה' וכיחש בעמיתו בפקדון או בתשומת יד או בגזל או עשק את עמיתו. או מצא אבידה וכיחש בה ונשבע על שקר, על אחת מכל אשר יעשה האדם לחטוא בהנה. והיה כי יחטא ואשם והשיב את הגזילה אשר גזל או את העושק אשר עשק או את הפקדון אשר הפקד אתו או את האבידה אשר מצא. או מכל אשר ישבע עליו לשקר ושלם אותו בראשו [את הקרן שהוא ראש הממון] וחמישיתו יוסף עליו, לאשר הוא לו [למי שהקרן שלן] יתננו ביום אשמתו. ואת אשמו יביא לה' איל תמים מן הצאן בערך לאשם אל הכהן", והוא הנקרא: **"אשם גזילות"**.

מיוחד לעבדים, ואף שהוקשו לקרקעות.

5. כן פירש רש"י: ותמהו התוספות: מה לי יש בו סימן ומה לי אין בו סימן, ומה טעם לומר שבאה התורה למעט דבר שאין בו סימן! וראה מה שביאר את שיטת רש"י, ה"אור שמח" גניבה ד א.

והתוספות פירשו בפירוש אחד, שהפסוק בא למעט דבר שאינו שלם, כגון חצי רימון וחצי אגוז; וראה עוד שם פירוש נוסף.

פרטי בקרא קמא, ולדרוש כל חד באפי נפשיה כדקאמרת, דהא בקרא קמא נמי כפילא כתיב; אלא שמע מינה האי כללא דקרא בתרא ריבוייא הוא, ולענין כפל לא דרשינן כלל ופרט, וקרא קמא דכתיב ביה "כלל ופרט" לענין שבועה הוא דאתא, כדכתיב בתריה ונקרב בעל הבית".

4. כתבו התוספות, שאם כי עבדים הוקשו לקרקעות [כדלעיל ס ב], מכל מקום כשהפסוק נדרש במידת "ריבוי מיעוט וריבוי", צריך מיעוט